

کوتاه از دیپلماسی

توافق درباره وضعیت افغانستان در یک بیانیه

• **ایرنا:** وزیر امور خارجه از دیدار خود با وزیر امور خارجه روسیه در حاشیه اجلاس سران سازمان همکاری شانگهای خبر داد و گفت: دربارۀ بیانیه صادرشده پیرامون وضعیت افغانستان توافق کردیم. به گزارش اداره‌کل اطلاع‌رسانی و امور سخنگویی وزارت امور خارجه، حسین امیرعبداللهیان در حساب کاربری خود در توئیتر نوشت: در حاشیه نشست سران سازمان همکاری شانگهای با سرکئی لاورف، وزیر امور خارجه روسیه، گفت‌وگو و از حمایت ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهوری روسیه، برای عضویت دائم جمهوری اسلامی ایران نزد سازمان همکاری شانگهای تشکر و درباره بیانیه صادرشده درباره وضعیت افغانستان توافق کردیم. بیست‌ویکمین اجلاس سران سازمان همکاری شانگهای روز جمعه با حضور سران ۱۲ کشور عضو و ناظر از جمله آیت‌الله سیدابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهوری اسلامی ایران، در شهر دوشنبه آغاز شد. در این اجلاس سران ایران، تاجیکستان، قرقیزستان، قزاقستان، بلاروس، پاکستان، ترکمنستان و ازبکستان حضور دارند و رؤسای جمهوری روسیه، چین، هند و مغولستان نیز به‌صورت آنلاین در این نشست شرکت کرده‌اند. رئیس‌جمهوری ایران در حاشیه این اجلاس با رئیس‌جمهوری ازبکستان، نخست‌وزیر پاکستان، رئیس‌جمهوری بلاروس، رئیس‌جمهوری قزاقستان و نخست‌وزیر ارمنستان دیدار و گفت‌وگو کرد.

بیانیه مشترک نشست وزرای خارجه ایران، روسیه، چین و پاکستان درباره افغانستان

• ایسنا: بیانیه مشترک نشست وزرای خارجه جمهوری اسلامی ایران، روسیه، چین و پاکستان در حاشیه اجلاس کشورهای عضو سازمان شانگهای و پیمان امنیت دسته‌جمعی درباره افغانستان منتشر شد. وزرای امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، فدراسیون روسیه، جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی پاکستان در حاشیه اجلاس شانگهای و پیمان امنیت دسته‌جمعی در تاریخ شانزدهم سپتامبر ۲۰۲۱ در شهر دوشنبه به‌منظور بحث و بررسی وضعیت افغانستان با یکدیگر دیدار کردند. وزرای امور خارجه بار دیگر بر اراده خود نسبت به تقویت صلح، امنیت و ثبات در افغانستان و کل منطقه تأکید کردند. وزرای امور خارجه ضمن تأکید بر احترام به حاکمیت، استقلال و تمامیت ارضی افغانستان، بار دیگر بر رعایت اصل پایه‌ای «به رهبری افغان‌ها، در مالکیت افغان‌ها» تصریح کردند و بر ادامه احترام به حق برخورداری از صلح، ثبات، توسعه و رفاه مردم افغانستان تأکید کردند. وزرای امور خارجه بر ضرورت مرتب‌ماندن با کشورهایی که مسئولیت اولیه بازسازی اجتماعی، اقتصادی دوران پس از جنگ در افغانستان دارند، به‌منظور فراهم‌کردن کمک‌های اقتصادی و بشردوستانه اضطراری، تصریح کردند. وزرای امور خارجه بر لزوم شکل‌گیری آتش‌حلی در افغانستان و تشکیل دولت فراگیر برای تأمین منافع همه نیروهای سیاسی و قومی کشور تأکید کردند. وزرای امور خارجه با اعلان نظر به چالش‌های امنیتی با منشا قلمرو افغانستان، بر ضرورت هماهنگی تلاش‌ها برای مقابله با تهدیدها از جمله گسترش تروریسم و قاچاق مواد مخدر، با هدف تضمین ثبات منطقه‌ای و پاسخ‌گویی به نگرانی‌های مشروع کشورهای همسایه و منافع آنها تأکید کردند.

روح‌الله نخعی: پس از یک دهه و نیم، سازمان

همکاری‌های شانگهای با عضویت دائم ایران موافقت کرد. در پی اولین سفر خارجی سیدابراهیم رئیسی در جایگاه ریاست‌جمهوری، اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای با تأیید همه اعضا با تغییر عضویت ایران از عضو ناظر به عضو دائم موافقت کردند. عضویت دائم در این سازمان از اوایل قرن جاری میلادی خواست ایران بود اما سرانجام این دولت رئیسی است که توانست کسب تأییدیه اعضای این سازمان را در اولین هفته‌های کارش با به کارنامه خود اضافه کند. البته اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای با عضویت ایران موافقت کردند اما این موافقت به معنای آغاز روند عضویت دائم ایران در سازمان شانگهای است. درواقع در همین نشست، سند آغاز این روند نیز به امضا درآمد. هند و پاکستان که هفتمین و هشتمین عضو دائم این سازمان شدند، در سال ۲۰۱۵ تأییدیه اعضا برای عضویت دائم را گرفتند ولی روند عضویت آنها بعد از کسب این موافقت تا سال ۲۰۱۷ به طول انجامید.

قرینه غیرنظامی ناتو

سازمان همکاری‌های شانگهای در سال ۱۹۹۶ با نام اولیه «شانگهای ۵» توسط کشورهای چین، روسیه، قرقیزستان، قزاقستان و تاجیکستان به‌عنوان اتحادی شکل گرفت تا تلاشی برای برقراری تعادل باشد در مقابل نفوذ آمریکا و ناتو در منطقه؛ هرچند برخلاف ناتو، شانگهای یک پیمان همکاری نظامی نیست. اعضای اصلی و تعیین‌کننده این سازمان،

چین و روسیه هستند. در

دهه اول قرن حاضر میلادی،

ازبکستان به عنوان عضو دائم

مغولستان، هند، پاکستان،

افغانستان، ایران و بلاروس

به‌عنوان اعضای ناظر به این نهاد پیوستند و حدود یک دهه بعد، هند و پاکستان موافقت اعضا برای عضویت دائم را گرفتند.

اهمیت سازمان شانگهای برای ایران

اما این سازمان درواقع

چه جایگاه و قابلیتی در صحنه بین‌المللی دارد و عضویت ایران چه درپچه‌هایی را به روی کشور خواهد گشود؟ بهرام امیراحمدیان، استاد دانشگاه و کارشناس مسائل روسیه و قفقاز در گفت‌وگو با «شرق» توضیح می‌دهد که سازمان شانگهای سازمان همکاری جامعی است که در حوزه‌های مختلف، اعم از اقتصادی و تجاری، مبارزه با افراط‌گرایی، مسائل امنیتی، دراختیارگذاشتن زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ارتباط، مقابله با تجزیه‌طلبی و مسائل دیگر فعالیت می‌کند و «سازمان فراگیری در تمام زمینه‌ها» و پروژه‌ای «چندمنظوره» است. او توضیح می‌دهد که «تأثیر عمده این عضویت این است که سبب می‌شود جایگاه ایران در محیط بین‌الملل افزایش پیدا کند. اهمیت سیاسی و ژئوپلیتیکی ایران را بالا می‌برد». او با اشاره به حضور چین، روسیه و هند در این سازمان می‌افزاید: «سوه قدرت بزرگ اقتصادی و نظامی و سیاسی در این سازمان حضور دارند که دو تایشان عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل هستند. وقتی سازمانی ۹ عضو دائم دارد و دو عضو دائم شورای

دیپلماسی

با عضویت ایران در سازمان همکاری‌های شانگهای موافقت شد

تداوم استراتژی نگاه به شرق

امنیت سازمان ملل هستند، مفهومش این است که اینها در آنجا لابی دارند».

شعبیع بهم، کارشناس مسائل روسیه و قفقاز نیز در گفت‌وگو با «شرق» دراین‌باره اشاره می‌کند که سازمان شانگهای فرصت‌ها، ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایی دارد که باعث اهمیت آن می‌شود. او نیز مانند امیراحمدیان با اشاره به عضویت چین و روسیه و نیز هند که به عقیده او مانند دو کشور دیگر «جزء قدرت‌های فعلی و آینده در سطح نظام بین‌الملل» به حساب می‌آیند، تأکید می‌کند که «خود

حضور این بازیگران در ترکیب

سازمان شانگهای می‌تواند این

سازمان را حائز اهمیت کند.

به‌خصوص با توجه به اینکه

در این بین دو کشور روسیه و چین عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل هم و دارای حق

وتو در این سازمان هستند».

او «گستره جغرافیایی را که

چیزی حدود ۴۰ درصد از

خشکی‌های جهان را شامل

می‌شود» از دیگر دلایل

اهمیت این سازمان می‌خواند

و در توضیح اهمیت آن اشاره می‌کند: «در طول سال‌های گذشته، کشورهای متعددی برای ارتباط با این سازمان و توسعه همکاری با این سازمان ابراز علاقه کردند. پیش از ایران، دو کشور هند و پاکستان در سال‌های اخیر موفق شدند که به عضویت دائم در سازمان شانگهای در بیایند… کشورهای دیگری هم هستند مثل ترکیه که در سال‌های اخیر بسیار ابراز علاقه کرده است که بتواند در ترکیب شانگهای به‌عنوان ناظر یا دائم حضور داشته باشد. همچنین شانگهای در سال‌های گذشته کشورهای مختلفی را به‌عنوان طرف گفت‌وگو پذیرفته و با آنها همکاری کرده است».

تسهیل روابط اقتصادی وچالش‌های آن

اما امیراحمدیان ضمن اشاره به اینکه مسائل اقتصادی و تجاری اساس سازمان شانگهای نیستند تأکید می‌کند که این عضویت می‌تواند در این زمینه‌ها نیز برای ایران مزایایی داشته باشد: «مسائل اقتصادی و تجاری را تسهیل می‌کند». او اشاره می‌کند که ایران «۲۰۴۰ کیلومتر در جنوب با دریاهای آزاد ساحل دارد» و اگر سازمان از زیرساخت‌های

با وجودی که آمریکایی‌ها یک‌جانبه ایران را تحت

تحریم قرار دادند، این تحریم‌ها تحریم‌هایی نیست که از سوی سازمان ملل علیه ایران اعمال شده باشد

و در نتیجه مسئله تحریم‌ها مسئله گذشته است». او البته می‌افزاید ماجرا محدود به این مسئله نبوده است و از دید او تحریم‌ها «عنصر اصلی هم در عدم پذیرش ایران در سازمان شانگهای نبود. یکی از دلایلی که عنوان می‌شد این بود.» در برهه‌هایی مخالفت‌های برخی کشورهای عضو مثل ازبکستان

یا تاجیکستان مانع این عضویت بود، با توجه به سازوکار عضویت سازمان شانگهای که نیاز به اجماع دارد اما بهمین بخش مهمی از مانع عضویت ایران را اتفاقات داخلی توصیف می‌کند: «به‌هرحال چالش‌هایی هم در داخل کشور وجود داشت.

دیدگاه‌های مختلفی درباره شانگهای مطرح می‌شد که این دیدگاه‌ها باعث می‌شد به شکل خیلی جدی مسئله عضویت ایران در شانگهای در سال‌های گذشته پیگیری نشود. به این معنا که ما شاهد رازینی دیپلماتیک گسترده و خاصی برای عضویت ایران در شانگهای نبودیم… این مسئله سازوکار و متولی خاصی در طول سال‌های گذشته در ایران نداشته و این خودش مزید بر علت بوده برای به‌تعویق افتادن و به‌تاخیرافتادن عضویت ایران. این عامل می‌شود گفت مهم‌تر از عوامل دیگر یعنی عوامل خارجی بود. کمالاتکه اگر در همان دورانی که ازبکستان یا تاجیکستان مخالفت می‌کردند، ما یک سازوکار مشخص داشتیم و رازینی‌های دیپلماتیک لازم را

ارتباطی مستقیم لازم است

درحالی‌که فعلا «مستقیما با

سازمان شانگهای خط ریلی

جاهه‌ای نداریم». او دریای

خزر و مسیر قزاقستان را یکی

از این مسیرها می‌خواند که

البته محدود است. گزینه

دیگر ترکمنستان است که به

گفته او «آن‌قدر تعرفه‌های

ترانزیت را بالا برده است که

اصلا صرف نمی‌کند»؛ هرچند

او معتقد است «ممکن

است سازمان شانگهای روی

ترکمنستان تأثیر بگذارد و ترکمنستان روابط ایران را با اعضای شانگهای تسهیل کند». گزینه دیگر

البته افغانستان است که وضعیت مشخصی دارد.

پاکستان هست ولی اگر افغانستان بود خیلی

برای ما بهتر بود. ولی افغانستان مشکل دارد.

ما راه‌آهن‌مان را برده‌ایم تا هرات ولی از هرات تا

بخش دیگر راه‌آهن که در مزار شریف است، حدود

۷۷۰ کیلومتر دیگر راه است. چه کسی می‌تواند آن

را درست کند؟؟».

چالش‌های عضویت ایران چه بودند؟

اما مانع عضویت ایران چه بود و چرا بعد از

این همه مدت، با فاصله کوتاهی از تشکیل دولت

جدید، این مانع از دید اعضا رفع شد. بهمین دراین‌باره

توضیح می‌دهد: «یکی از این دلایل تحریم‌های

شورای امنیت علیه ایران بود. خود روسیه و چین

هم به‌هرحال در ترکیب شورای امنیت قرار داشتند

و عملا بر مبنای ساختار سازمان شانگهای، کشوری

که تحت تحریم شورای امنیت بود، نمی‌توانست به

عضویت این سازمان دربیاید و این در حالی است که

چنین شرایطی درحال‌حاضر برای ایران وجود ندارد.

نکته

شعبیع بهم:

عوامل داخلی در به تاخیر افتادن

عضویت ایران، تأثیرگذارتر از

عوامل خارجی بود

به تغییر دولت در ایران و اینکه به‌هرحال سیاست خارجی دولت جدید مبتنی بر توسعه راهبرد نگاه به شرق است، این پیام و این انگیزه به طرف‌های عضو

در سازمان منتقل شده است و آنها هم ابراز تمایل

می‌کنند که ایران به عضویت این سازمان دربیاید.

به این دلیل که ایران به‌هرحال علاوه بر اینکه در

حوزه‌های سیاسی، امنیتی و نظامی کشور مهمی

به‌شمار می‌آید، می‌تواند ویژگی‌ها و قابلیت‌های

قابل‌توجهی را به سازمان شانگهای بیفزاید». به

عبارت دیگر، چنانکه در بسیاری مسائل در صحنه

سیاست خارجی اتفاق می‌افتد، بیش و پیش از اینکه

در این مدت کوتاه، تلاش‌ها فرصت چندانی برای

انزگداری روی تصمیم اعضا داشته باشند، شناختی

که از تیم جدید اجرایی و سیاست خارجی ایران نزد

اعضا وجود داشته است و احتمال تقویت رویکرد

«نگاه به شرق» در دوران دولت جدید، تأثیر مهمی

روی افتاح نهایی آنها در کنار رفع موانع پیشین مثل

تحریم‌ها داشته تا درنهایت پس از چندین و چند

سال، با هدایت چین و روسیه، سازمان شانگهای

ایران را به عضویت دائم پذیرد.

ادامه از صفحه اول

حاکمیت طالبان در همسایگی وامکان ظهور داعش و القاعده

هرچند این تفاوت‌ها مانعی برای همکاری‌های موقت و تاکتیکی آنها نشده‌است اما در لحظات حساس باعث رویارویی آنها شده‌است. بیان این تفاوت‌ها نیازمند مقاله‌ای جداگانه است و در این مختصر نمی‌گنجد.

بنابراین هرچند همه این گروه‌ها ادعای احیای اسلام، شریعت و حکومت اسلامی دارند، مسلمان

و سنی‌مذهب هستند اما وقتی به ریشه تاریخی و جزئیات می‌نگریم، از نظر اعتقادی با یکدیگر تفاوت‌های معناداری دارند. بنابراین باید روی نقاط اشتراک و افتراق آنها در این زمینه تمرکز کرد.

۲. خاستگاه اجتماعی و پشتوانه مردمی: از این منظر نزدیک تفاوت بسیار جدی بین طالبان و دیگر گروه‌های تروریستی حاضر در افغانستان وجود دارد.

طالبان قیل از آنکه یک گروه مذهبی باشد، یک گروه

قومی-قبیله‌ای است که از بستر بیش از ۴۰ میلیون

پشتون در پاکستان و نزدیک به ۲۰ میلیون پشتون

در افغانستان برخاسته است اما این نکته به‌معنای

برخوراری از پشتوانه مردمی، علمی بودن و یا حمایت

ملت افغانستان از این گروه نیست. خاستگاه اصلی آنها

در سنت قبیله‌ای و قومی پشتون‌ها بوده و تحت تأثیر

گرایش خاصی از مذهب اهل سنت است. این گروه

به‌دلیل ماهیت قومی، نژادی، زبان و تاریخ خود پایگاه

اصلی خود را همواره در مناطق مورد مناقشه مرزی و در

پاکستان داشته و همواره برای دستیابی به یک حکومت

سرمزینی، با قدرت زور و توسل به تنوع فرهنگی نژادی،

از افغانستان به‌عنوان یک بستر مستعد استفاده کرده

است. هرچند تفاوت اساسی آنها با القاعده آن است

که طالبان ریشه و بنیه و پایگاه در درون پشتون‌ها با

جمعیتی حدود ۵۰ میلیون نفر دارند، درصورتی‌که نه

القاعده و نه داعش این هویت را ندارند اما این به‌معنای

ملی‌بودن این جریان در جغرافیا و سرزمین افغانستان

نیست. البته در مقایسه با طالبان، گروه القاعده و داعش

گروه‌های مذهبی و سنتی بی‌وطن در قالب یک گروه

تروریستی ایدئولوژیک و مدرن تلقی می‌شوند. نقش

رهبری محلی و جایگاه رهبری محلی در طالبان از قوم

پشتون بسیار پررنگ است و آنها قدرت خود را از بدنه

اجتماعی، سنتی و قومی پشتون‌های دو طرف مرز

می‌گیرند، در سامان جامعه محلی نقش دارند و برای

خود مأموریت‌هایی همچون خدمات مذهبی، حکمت

و میانجی‌گری تعریف کرده‌اند و در مقابل، مالیات محلی

(عش) از پشتون‌ها دریافت می‌کنند. شاید اصلی‌ترین

دلیل مقاومت طالبان در طول دو دهه در قبال تهاجم

قوای بین‌المللی همین آشنایانه بومی و زادگاه محلی آنها

در بین پشتون‌ها بوده است.

۳. اهداف و منشور سازمانی: همه این گروه‌ها به دنبال

ایجاد حکومت اسلامی در قالب‌های خلافت یا امارت

هستند اما تفاوت اساسی بین آنها آن است که طالبان

فعلا حوزه جغرافیایی خود را در قالب امارت اسلامی

در درون افغانستان تعریف کرده‌اند اما داعش و القاعده

معتقد به حکومت منطقه‌ای است و وجود حروف «ع

و ش» در انتهای واژه «داعش، به‌معنای «عراق و شام»

گواهی بر این مدعاست. القاعده اما یا را فراتر گذاشته

و حکومت اسلامی را به‌عنوان قاعده حکومتی برای

جهان تعریف می‌کند. به‌این‌ترتیب، پایه و ستون جملگی،

حاکمیت شرع و اسلام است اما در قالب فرآنت‌های

مختلفی از دین. نکته مهم‌تر آنکه طالبان به‌دلیل ویژگی

محلی و بومی خود کمتر به تدوین مانیفست و مرام‌نامه

خود به‌صورت کتبی و رسمی در ۲۰ سال گذشته

پرداخته. درصورتی‌که القاعده و داعش، که از پشتوانه

قبیله‌ای و قومی برخوردار نیستند، مرام‌نامه اعتقادی

خود را از ابتدا مدون و منتشر کرده‌اند.

۴. منابع مالی: براساس مطالعات و گزارش‌های

غیررسمی موجود، طالبان چهار منبع درآمد دارند؛

هدایای نقدی ثروتمندان مذهبی کشورهای عربی (تقریباً

سالانه ۱۰۶ میلیون دلار)، درآمد حاصل از تجارت تریاک

و مواد مخدر (قریب ۶۰ درصد) و مالیات‌های محلی

با عشر (حدود ۱۰ درصد) که از افراد بومی منطقه و

براساس عرف و شریعت دریافت می‌کنند. قاچاق و

تجارت برخی مواد معدنی به‌خصوص سنگ‌های قیمتی

در حوزه نفوذ بخشی دیگر از منابع درآمدی آنهاست.

اما القاعده و داعش همچنان‌که در سوریه و عراق نشان

دادند، بسیار متفاوت هستند و منابع درآمدی آنها بسیار

مشکوک و مخفی و عمدتاً از کشورهای خارجی است.

بدین معنا که از طرف دولت‌ها، گروه‌ها، انجمن‌های

مذهبی… و تأمین مالی می‌شود یا از فروش غیرقانونی

منابع و معادن کشور میزبان استفاده می‌کنند. آنها در

سطوح بین‌المللی به‌شوی‌های پیچیده و مدرن، از هرگونه

منبع بالقوه بهره‌برداري کرده و حتی در جابه‌جایی منابع

مالی خود از رمزارزها نیز استفاده می‌کنند.

۵. شیوه رهبری و سیستم اداره حکومت: هرچند همه

گروه‌های نامبرده با توسل به اسلام و شریعت، حق

حاکمیت خود را از منشأ قدسی می‌گیرند و برای رای

مردم و مؤمنان در حاکمیت حقی قائل نیستند اما

نا‌های مختلفی بر آن نهادند. طالبان، سیستم مورد

نظر خود را «امارت اسلامی» تعریف کرده که به‌معنای

حذف رأی مستقیم مردم در اداره حکومت است و حاکم

را «امیرالمؤمنین» می‌داند. نظام طالبان با «خلافت

اسلامی» که ازسوی داعش و القاعده تعریف می‌شود،

تفاوت‌هایی دارد اما با تمرکز قدرت همواره این اختیار را

دارند که جهت حفظ موجودیت و منافع مشترک باهم

اتلاف کنند. از سوی دیگر، نوع رهبری طالبان، مذهبی-

سازمان آگهی‌های روزنامه شرق

۸۶۰۳۶۱۱۹

ادامه در صفحه ۱۰

www.sharghdaily.ir

www.tavanir.org.ir

www.Iets.mporg.ir

www.setadiran.ir

روابط عمومی شرکت برق منطقه ای آذربایجان